

Dijous 18 de febrer de 2010

Antropologia i fet religiós

Carles Salazar, *Antropologia de les creences*, **Fragmenta** Editorial, 435 pàgines | 25 €

ROBERT JUAN-CANTAVELLA Fa uns quants segles, els exèrcits de l'Europa Occidental anaven a l'Orient Mitjà en nom de la paraula «déu». Ara hi van en nom de la paraula «llibertat». ¿Quina és la diferència? A efectes pràctics, cap ni una. A efectes simbòlics, òbviament, les diferències són moltes. El canvi de la parauleta vol implicar una absoluta transformació cosmogònica recolzada en una visió evolucionista de la història, i en una fe en el progrés que ens deixa en millor lloc a l'hora de reorganitzar jeràrquicament el món. Però en termes pragmàtics no es tracta més que d'això, de canviar una parauleta per una altra, una creença que es considera superada per una creença nova més efectiva, més funcional, a l'hora de continuar fent el mateix. Sovint es pensa que conceptes com «religió, simbolisme, irracionalitat» (subtítol del manual d'Antropologia de les creences que ens ocupa) són pròpies de cultures poc evolucionades o directament inferiors a la nostra, propenses al mite, als rituals i als actes simbòlics. L'antropologia, però, ha demostrat dues coses. La primera és que aquest menyspreat pensament mític està molt intensament sistematitzat i no respon al simple esquema d'estímul-resposta que se li podria atribuir des d'una concepció d'evolucionisme simplista, doctrina d'arrel estrictament moral. La segona és que formes com el liberalisme econòmic global de l'actualitat i les formes polítiques subsidiàries, com ara la democràcia, s'autodefineixen com a estrictament pragmàtiques i allunyades de qualsevol mena de mites i raonaments religiosos, quan resulta que en realitat també veneren i rendeixen culte a formes abstractes del llenguatge, com ara «llibertat», «justícia» o la pròpia «democràcia», que resulten conflictives, contradictòries i equívokes a l'hora de la seva aplicació pràctica, però que es fan servir de la mateixa forma, per ordenar el món i en qualitat de categories sagrades; contemporànies però no per això menys sagrades. Això ens ha ensenyat el contínuum d'antropòlegs, etnògrafs, filòsofs, metges, sociòlegs i lingüistes (que no un a un) que va de Frazer, per exemple, a De Certeau, passant per Freud, Saussure, Durkheim o Lévi-Strauss. Carles Salazar (Badalona, 1961), doctor en Antropologia Social per la Universitat de Cambridge i professor d'Antropologia Social i Cultural de la Universitat de Lleida, es basa fonamentalment en el concepte d'irracionalitat, i elabora aquest manual d'antropologia de la religió des de l'antropologia social, que en aquest territori s'enfronta en conceptes de base a l'antropologia cultural. Com poques branques del saber «sobre l'ésser humà», l'antropologia del fet religiós és radical i saludablement desmitificadora en la seva tasca d'enfrontar-nos a nosaltres mateixos.